

VETÂLAPANÇAVİMŞATI (HORTLAĞIN YİRMİBEŞ HİKÂYESİ)

Yrd. Doç. Dr. Korhan KAYA

Vetâlapañçavimşati "Hortlağın Yirmibeş Hikâyesi" anlamına gelen Pañçatantra gibi eski bir Hint masal serisidir. Aslında 24 hikâyeye olup bir tanesi çerçeve masalıdır. Keşmirli şairlerden Somadeva'nın Kathâsaritsâgara (M.S. 1070) ve Kshemendra'nın Brhatkathainancari (M.S. 1048) sinde de eserlerine dahil ettikleri bir masal serisidir¹. Şivadâsa isimli bir şairin yazdığı en güvenilir metindir. Bir de Cambhaladatta nüshası meşhurdur. Vetâla hikâyelerinin çok tutulur olması onun pek çok Hint diline çevrilmesine neden olmuş ve pek çok dilde çevirisi bulunan hikâyeler zamanla daha da popüler olmuştur. Sanskrit dilinden ilk çeviri Mathura ve Agra çevresinde konuşulan Batı Hint diyaleği Brac-Bhâşa'ya Sûrati Misar tarafından 1699-1743 yılları arasında yapılmıştır. Lallü Lâl 1805'te bunu Baitâl Paçisi ismiyle Hindî diline çevirdi. Bunlardan başka Bengâlî, Kanares, Telugu, Gucaratî, Tamil ve Marathî gibi pek çok dile daha çevrildi. Batıya yapılan çeviriler genellikle Hindî versiyondan yapıldı. Başta İngilizce, Almanca ve Fransızca olmak üzere çeşitli Batı dillerine çevrilen eser² Türk diline çevrilmemiştir. Ancak Vetâla hikâyelerinden bazıları Tûtînâme, Sindbadnâme, Vezir Tarihi gibi masal serilerinin içinde gözükmek üzere Türk okuyucusunun gözünde aşinalık kazanmıştır.

Pañçavimşati Sanskrit dilinde "Yirmibeş" sayısını ifade eder. Vetâla kelimesi ise "hortlak" olarak çevrilebilir. Batılılar bu kelimeyi Sırp kökenli "vampir" kelimesi ile mukayese ederler. Vampirin çıkış yeri olarak da Balkanlar ve Rusya gösterilir. Bunların tüyler ürperten hikâyelerini tüm Avrupa bilir. Vampirler insan kanı içmekten hoşlanırlar. Geceleyin ortaya çıkarlar, gündüz kuytu bir köşede dinlenmeye çe-

1 Bizim çevirilerimiz birinci kitaptan yapılmış ve eser buna göre incelenmiştir. Ancak nüshalar arasında çok büyük farklar yoktur.

2 N.M. Penzer, *The Ocean of Story*, Cilt VI, s. 226'da İngilizceye 1834, 1855, Almancaya 1873, Fransızcaya 1851 yıllarında çevrildiği yazmaktadır.

kilirler. Derileri değişime uğrar ve tırnakları uzar. Gözleri kırmızıdır. J.A. Macculloch vampirin, ya ölü bir insanın ruhu olduğunu veya kendi bedenine yahut başka bir insanın bedenine girerek onu ayağa kaldıran bir kötü ruh olduğunu yazmaktadır³. Vampirler ancak vücutlarına kazık çakılınca ve yakınca ortadan kalkarlar. Bulgaristan'ın Türk idaresi altında bulunduğu yıllarda meydana gelen bir olayı devrin resmî gazetesi *Takvim-i Vekâyi* 69. nüshasında neşretmiştir. Buna göre Tırnava kasabasında cadı türemiştir. Gün battıktan sonra evlere musallat olur. insanlara saldırır ama hiç kimse bir şey görmez. İnsanlar onun yüzünden kasabayı terk etmeye başlarlar. Sonunda İslimye kasabasından cadıcı Nikola getirilir. Bu adam mezarlığa gider ve orada duran bir mezarı açar. Cadılar orada yatan iki cesettir ki bunların boyları büyümüş, kılları ve tırnakları uzamıştır. Hemen cesetlerin göbeğine birer kazık çakılır ve yürekleri kaynar su ile haşlanır. Ancak bu işlemler cadılara tesir etmez. Gaddar şer'an da gerekli izin alındıktan sonra yakılarak imha edilirler ve kasaba bu habis ruhlardan kurtarılır⁴.

Hint edebiyatında vampiri muhtemelen Râkshasa türü mitolojik varlıklar karşılar. Râkshasalar en çok kurban törenlerini bozmaktan, cesetleri diriltmekten hoşlanırlar. Görünüşleri korkunç, tırnakları zehirlidir. Pişâçalar, Bhütalar ve Vetâlalar da Râkshasalara benzerler. Ancak bütün bu varlıkları vampirden ayıran bir yön vardır, o da bazan evcilleştirilebilmeleri ve insanlara yardım edebilir hale getirilebilmeleridir. Nitekim Vetâlâpançavimşati'nin sonunda Vetâla kral Trivikramasena'ya dilencinin kurnazca hazırladığı tuzağı haber vererek onun hayatını kurtarır.

feserin kahramanı kral Trivikramasena'nın gerçekten yaşamış olma ihtimaline karşılık bunun hangi kral olabileceği üzerine yapılan tahminler pek belirgin değildir. Somadeva Kathssaritsâgara'da onu "Vikramasena oğlu Trivikramasena" olarak zikreder. Cayna geleneği içinde de yan efsanevî bir Vikrama veya Vikramâditya yaşar. Aynı ismin başka bir masal serisine daha başlık olduğunu görüyoruz. Tahminen 13. yüzyıldan önceye ait olan bu eser Vikrama-çarita (Vikrama Maceraları) veya Simhâsanadvâtrimşikâ (Tahtın 32 Hikâyesi) dir⁵. "Kah-

3 J.A. Macculloch, *Hasting's Encyclopedic Religions and Ethics*, Cilt XII, . 589-591'deki "Vampire" isimli makale.

4 Reşat Ekrem Koçu, *Tarihimizde Garip Vakalar*, Varlık Yayınları, İstanbul 1971, s. 10-11.

5 F. Edgerton bu eseri çeşitli nüshalarıyla birlikte İngilizceye çevirmiştir. Bkz. Franklin Edgerton, *Vikrama's Adventures er The Thirty-two Tales of the Throne*, London 1926.

ram an" anlamına gelen "Vikrama" kelimesi birçok kral için kullanılan bir lakaptı. Hunları M.S. 544'te yenen bir Vikrâmaditya (Kahramanlık Güneşi) vardır. Ama Hint tarihinin altın çağında Vikrama olarak I I . Çandragupta'yı görüyoruz. Bilim adamları Vikrama çağını genellikle M.Ö. 57 veya 58'den başlıyor olarak gösterirler.

Somadeva, kralı Godavarî nehri kıyısındaki Pratishtâna'da yaşıyor olarak gösterir. Kral Trivikramasena resmî görüşmelerini yaptığı salonda otururken her gün Kshântişîla isminde bir dilenci onu ziyaret etmektedir. Dilenci krala saygılarını sunar ve hediye olarak da bir meyve verirdi. Kral da meyveyi alır almaz onu haznedarına verirdi. Bu şekilde aradan on yıl geçer. Kral bir gün meyvelerin içinde çok kıymetli mücevherlerin bulunduğunu keşfeder. Bütün meyveler çürümüş fakat hazinesi ağzına kadar mücevherle dolmuştur. Kral dilenciye bunun nedenini sorar. O da cesur adamın yardımına ihtiyacı olduğunu ve bu cesur kişinin kendisi olduğunu söyler. Onu geceleyin mezarlıktaki banyan ağacının altına çağırır. Kral oraya gider. Karanlıkta iskeletler, kafatasları ve cenaze ateşinden yükselen dumanlar çok korkunçtur. Bhütalar ve Vetâlar korkunç şekilde oynaşmakta, çakalların sesleri yankılanmaktadır. Deiken kral ve dilenci kararlaştırılan yerde buluşurlar. Dilenci krala "Güneye doğru yürü, yol üstünde bir şimşapa ağacı⁶ bulacaksınız. O ağaçta asılı bir ceset var. O cesedi al ve buraya getir" der. Kral tarif edilen yere gider. Ağaçta asılı cesedi görür ve korkusuzca ağaca tırmanarak ipi keser ve cesedi yere düşürür. Yere düşen ceset bağırır. Kral aşağı iner ve elleriyle cesedi yoklar. Ceset gıdıklanan bir insan gibi kahkaha atmaya başlar. Kral cesedin bir Velâla'nın eline geçtiğini anlayarak "gel bakalım" der ve onu omuzuna alarak yürümeye başlar. Yolda yürürken Vetâla krala sıkılmaması için masal anlatmaya başlar. Ancak Vetâla'nın bir şartı vardır. Eğer anlattığı hikâyedeki bilmeceyi çözemezse kralın kafasını bin parçaya bölecektir. Böylece tam 24 tane hikâye anlatır. Kral, sonuncu hariç, diğerlerinin cevabını bilir. O bildiği zaman omuzunda duran Vetâla sihir gücü sayesinde süratle şimşapa ağacına geri döner ve her seferinde kral ağacın olduğu yere geri dönüp onu yeniden omuzuna alır.

2,5,6,9 ve 10. hikâyelerde genellikle bir kadının birden fazla, iki, üç veya dört aşığı vardır. Kadın genellikle ortadan kaybolur, sonra bütün âşıkların çabasıyla yeniden kazanılır. Fakat âşıklardan acaba hangisi kadını gerçekten hakketmiştir? Walter Ruben "Hint-Türk Masal

6 Şimşa meyvasının ağacı, Dalbergia sissoo.

Münasebetleri"⁷ isimli makalesinde 2,5,6 ve 19 numaralı Vetâla hikâyelerine değinmiş, bunlardan ilk üçünün İstanbul masalları içerisinde bulunduğuna dikkati çekmiştir.

5 numaralı masalı örnek olarak alırsak, Hint metninde konu kısaca şöyledir. Bir kralın Somaprabhâ isminde çok güzel bir kızı vardır. Bu kıza biri sihir gücüne sahip, biri savaşma maharetine sahip, diğeri de uzağı görme gücüne sahip olan üç delikanlı âşık olur. Düğünün hangi-siyle yapılacağı belli, olmamakla beraber düğün günü gelir çatar ve kız bir cin tarafından kaçırlır. Üç delikanlı derhal güç birliği yapar. Uzağı gören kızın kaçırıldığı ormandaki cinin evini tespit eder. Sihir gücü olan sihirli bir araba yapar ve havadan uçarak cinin mekânına gelirler. Savaşçıya da dövüşmek kalmıştır. Yapılan dövüş sonunda cin yenilir ve kız geri alınır. Masalın bu noktasında masalı anlatan Vetâla krala sorar: "Kız bu üç delikanlıdan hangisine verilmelidir?" Kral Tri-vikramasena kızın savaşçı olana verilmesi gerektiğini söyler. Çünkü diğeri ikisi hayatlarını ortaya koymamışlardır. İş hesaplayanlar ve sanat sahipleri daima icra edenlerin yardımcılardır. Bu doğru cevaptır. Vetâla kralın omuzundan kaybolur ve ağacın oraya giderek bekler.

İstanbul masalında⁸ ise aynı masal birkaç değişiklikle karşımıza çıkar. Üç arkadaşı vardır. Bunlar padişahın kızma âşık olurlar. Fakat para kazanmak gereklidir. Üç ayrı yöne giderler. Biri bir ayna satın alır ki bu ayna istenilen yeri göstermektedir. Diğeri havada uçan bir halı satın alır. Üçüncüsü de koklatıldığı zaman ölüyü diriltiren bir limon alır. Sonra üçü bir araya gelip aynaya bakarlar. Padişahın kızını ölmüş bir vaziyette görünce hemen uçan halıya atlayıp çabucak saraya gelirler ve limon kesip kıza koklatarak diriltirler.. Sonra da tartışma başlar. Kızı kim kurtarmıştır, kız kimin olmalıdır? Hâkim kızı limon sahibine verir çünkü ikisinin malları ellerinde olduğu halde limonlu adamın limonu harcanmıştır, bir daha yerine konamayacaktır. Bu masal *Tûf-nâme* yoluyla İstanbul masalları arasına girmiş olsa gerekir⁹.

Vetâla'nın 6. hikâyesindeki değişen başlar motifi de oldukça ilginçtir¹⁰. Bu masalda kız, erkek kardeşi ve kocası ile tanrıça Durga¹¹

7 W. Ruben, "Hint-Türk Masal Münasebetleri", *DTCF Dergisi*, Cilt I, Sayı 1, Ankara 1942., 56-57.

8 *Halk Bilgisi Haberleri*, İstanbul Halkevi, Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi Aylık Mecmuası, Sayı 60, İstanbul 1936, 193-194.

9 *Tûf-nâme*, Tercüman 1001 Temel Eser, sayfa 219-221 arasında aynı masal anlatılmıştır.

10 a.g.e., sayfa 222-224 arasında bu masal vardır.

11 Durga, tanrı Şiva'nın karışdır. Kötü ve kan dökücü bir karakteri vardır.

için yapılan bir festivale giderken yolda bir Durga mabedine rastlarlar. Kadının kocası içeri girip Durga'ya ibadet etmek ister, lâkin mabedin içinde tanrıçanın kötü tesiriyle başını keserek ona sunar ve oracıkta ölür. Kızın kardeşi kayınbiraderinin dönmediğini görünce o da mabete girer ve durumu görür gözmez o da aynı şeyi yapar yani kılıçla başını keser. Sonra kız içeri girer. Kesilmiş başları ve ölüleri görünce dehşete kapılır ve tam o da kendisini öldürecekken tanrıça Durga insafa gelir ve hepsini affettiğini, hemen başları birleştirirse kocasını ve kardeşini diriltilebileceğini söyler. Kız aceleyle başları karıştırır ve kocasının başını kardeşinin gövdesine, kardeşinin başını kocasının gövdesine takar. Adamlar dirildiği zaman bir bilmece ortaya çıkmıştır. İki erkekten hangisi kadının kocasıdır? Kral bunu da bilir. Kocasının başı hangi gövdede ise gerçek koca odur, çünkü organların en önde geleni baştır ve inşanın kimliğini yüzü belirtir.

Hint halk edebiyatında baş kesilmesiyle ilgili fazlaca motif bulunmamaktadır. Ancak ilkel Hint kabilelerinde bu tarz efsaneler anlatılmış, Hint mitolojisinde de meşhur fil başlı tanrı Ganeşa yaratılmıştır. Şiva öfkeye kapılıp çocuğunun başını keser, sonra da üzülerek yerine oturtmaya kalkışır. Fakat çocuğun başı bulunamadığı için civarında bulunan ilk canlının başını kesip takarlar. Bu canlı bir fildir. Bu nedenle Ganeşa'ya bugüne kadar fil kafalı bir ilâh olarak ibâdet edilir. Walter Ruben, Goethe ve Thomas Mann'ın Hintteki bu motifin etkisinde kaldıklarını ve bazı eserlerinde bunu işlediklerini yazmaktadır¹²-

9. hikâyede bir kralın güzel bir kızı vardır. Buna evlenme çağı geldiğinde dört talip çıkar. Bunlardan her biri çeşitli hüner sahibidir. Biri Şudra, biri Vaişya, biri Kshatriya ve biri de Brahman¹³ olan taliplerden Kshatriya seçilir. Çünkü bir Kshatriyanın dengi başka bir Kshatriya'dır.

10. Vetâla hikâyesi bir kadının evlenmeden önce verdiği sözle ilgilidir. Bir tüccarın Madanasenâ adında bir kızı vardır. Kız evlenme çağına geldiğinde bir tüccara söz kesilir. Fakat kızı başka bir tüccar daha sevmektedir ve o da kıza kendisinin olması için baskı yapar. Kız evlenir evlenmez ona gideceğine söz verir. Evlilik günü geldiğinde kız kocasına yanaşmaz ve öteki adamın kendisini beklediğini söyler. Kocası da

12 "W. Ruben Goethe ve Th. Mann'ın İşledikleri Bir Hint Motifi", *DTCF Dergisi S. I*'den ayrıbasım, İndoloji Araştırmaları, İstanbul, Cumhuriyet Matbaası, 1941, s. 629-647.

13 Hindistan'daki meşhur dört toplumsal sınıf: En alt tabakayı oluşturan işçilere Şudra, tüccar ve esnaf sınıfına Vaişya, asker sınıfına Kshatriya ve en üstte yer alan din adamı sınıfına da Brahman sınıfı adı verilir.

ona izin verir. Kız yolda giderken bir haydut yolunu keser ve kızın, üzerlerindeki dahil, her şeyini ister. Kızın, gideceği adamdan geri dönerken kendisine uğrayacağına söz vermesi üzerine onu serbest bırakır. Sonra öteki tüccarın yanına varır. Fakat adamın tutkusu geçmiştir, kızı geri gönderir. Yolda hayduta rastlar. O da ondan vazgeçmiştir, hatta üzerindeki mücevherleri bile almaz. Kız eve gelince olanları kocasına anlatır, sevinirler ve mutlu yaşarlar. Bu masalın sorusu şudur: "Bu üç erkekten en faziletli olanı hangisidir?" Kral şöyle cevap verir: "Soylu kişi karısını başkasına göndermez. Onun için kocası olamaz. Öteki tüccarın da zamanla hevesi kayboldu ve ayrıca krala anlatabileceğini düşünerek korktu. O da olamaz. Üçünden en soylusu hayduttur. Çünkü pervasızca kötülük yapan bir kişi olarak güzel bir kadını mücevherleri ve her şeyi ile birlikte serbest bıraktı."

Bu masal *Tûfî-nâme'de* geçer¹⁴. Ayrıca Boccaccio'nun *Decameron Hikâyeleri'*ndeki X. günün 5. hikâyesi de bu masala çok benzemektedir. Bu durum Hint masalının Anadolu ve İstanbul üzerinden Avrupa'ya geçtiğini gösteren belirtilerden sadece biridir. Boccaccio'nun bir başka hikâyesi (X. gün, 6. hikâye) de Vetâla'nın 17. hikâyesinden alınmadır. Bu hikâyede çok erdemli bir kral olan Yaşodhana son derece güzel bir kız olan Unmâdini'nin evliliğe değer olup olmadığını anlamak için Brahman danışmanlarını görevlendirir. Onlar, kralın kızın güzelliğine kapılıp devlet işlerini aksatacağını düşünerek kızın kötü ve çirkin olduğunu söylerler. Kral da kızı ordu başkomutanı Baâdharâ'ya verir. Ama sonradan kızın çok güzel olduğunu görür ve ölümcül bir aşk ateşine yakalanır. Gerek Baladhara gerekse bütün tebaası onun Unmâdini ile evlenmesinde ısrar ederlerse de o bunu erdemsizlik sayar, kabul etmez ve günden güne eriyerek kederinden ölür. Ordu komutanı Baladhara da kendisini onun cenaze ateşine atarak intihar eder. Masal bittiğinde Vetâla kral Trivikramasena'ya bu ikisinden, yani kral ve ordu komutanından hangisinin daha sadakatli olduğunu sorar. Kral, hizmetkârların kendi hayatları uğruna efendilerininkini korumak yükümlülüğünden gelen bir kontrolün bulunması sebebiyle ordu komutanının sadakatinin, kralın sadakatinden daha büyük olamayacağını söyler. Krallar ise kibirle şişmiştir; filler gibi kontrolsüzdürler ve ihtiras sınırını aştıklarında ahlâk zincirini kopartırlar. Böyle olmasına rağmen bu kralın Unmâdini'yi zorla elde etmediğini, hatalı yolda yürümediğini söyler ve yine bilmeceyi çözmüş olur.

24. Vetâla hikâyesi bir oğulun bir anneyle, bir babanın da aynı annenin kızıyla evlenmesiyle ilgilidir. Baba ile oğulun bu ana-kızdan ola-

¹⁴ *Tuti-name*, Tercüman 1001 Temel Eser, s. 127-131.

cak çocuklarıyla birlikte ortaya çıkacak akrabalık bağlarının nasıl olacağı bu masalın sorusudur. Kral bunu bilemez. Vetâla gülmeye başlar ve asıl amacını açıklar. Asıl amacı kralı oyalayarak dilenci Kshântişıla'nın kötülüğünden korumaktır; fakat daha fazla oyun oynayamayacaktır. Onun için kralı uyarır; "Cesedi ona götürdüğün zaman sana 'yere yat' derse sakın yatma 'önce sen nasî olacağını göster' de" der. "Sonra da kılıcınla başını kes" diye ekler. Çünkü eğer kral böyle yapmazsa dilenci aynısını yapacaktır.

Gerçekten dilenci Kshântişıla kralı kurban edip, taşıdığı cesede Vetâla'yı çağırarak ona tapınmak üzere bir seremoni hazırlamıştır. Kral Vetâla'nın kendisine söylediği gibi davranarak dilencinin tuzağını bertaraf etmeyi başarır. Bu bitiriş hikâyesi 25. masal olarak kabul edilir ve buradaki tasvirler bir hayli korkunçtur. Meselâ kral sırtında cesetle dilencinin beklediği yere geldiğinde şunları görür. Dilenci sarı kemiktozundan bir daire yapmış, içim kanla boyamış ve dört yöne içi kanla dolu testiler koymuştur. İnsan yağından kandiller yanmakta, ateş kurbanlarla beslenmektedir. Kendi tanrısına tapınmakla meşgul olan dilenci kralı görünce çok memnun olur. Ona övgü dolu sözler söyler. Sırtındaki cesedi yere indirir. Cesedi yıkar, yağlar ve çevresine çiçeklerden bir çelenk yaparak onu dairenin içine koyar. Kollarını bacaklarını külle sivar, saçına kurbanla ilişkin bir düğüm atar ve ölünün elbiselerini kendi üzerine giyer. Sonra büyümlü sözler söyleyerek Vetâla'yı cesede girmek üzere çağırır. Ona kafatası içinde insan dişleri sunar, çiçekler ve hoş kokulu merhemler sürer. İnsan gözleri yakarak hoş kokulu dumanlar arasında ona insan eti sunar. Derken krala yere yapışırcaşma yatmasını emreder. Kral da tince onun nasıl yapılacağını göstermesini ister. Dilenci yere yatar yatmaz da başını keser. Bu olaydan sonra oradaki hayaletler dört bir yandan sevinçle el çırpırlar. Vetâla cesedin içinden konuşarak dilencinin gözdiktiği Vidyadhara hükümdarlığına kendisinin getirileceğini müjdeler. Kral da bu 25 Vetâla hikâyesinin bütün dünyada şerefli bir yer almasını diler. Vetâla da bu hikâyelerin bütün dünyada "Hortlağın Yirmibeş Hikâyesi" diye tanınmasını ister. Öyle ki her kim bu hikâye dizisinin bir beytini saygıyla okur veya okunurken dinlerse üzerindeki lanetten kurtulacaktır. Vetâla cesetten ayrılır ve başka bir yöne gider.

Eserin sonunda tanrı Şiva ortaya çıkar, Trivikramasena'ya övücü sözler söyler. Eskiden Vikramâditya olduğunu, öldükten sonra da kendisi ile birleşeceğini açıklar ve ona "Yenilmez Şiva Kılıcı" m verir. Kral

bu kılıçla kendisini sevinçle karşılayan tebaasını düşmanlardan temizlemiş olarak, mutlulukla yönetir.

Vetâla hikâyeleri bütün olarak çevrildiği gibi ayrıca tek tek dünyanın pek çok milletine ve pek çok usta kaleminin eline kadar gitmiş ve o milletin özelliklerine göre değiştirilerek anlatılmıştır. Bir örnek vermek gerekirse 10. Vetâla hikâyesi Burma, İran, Filistin, Arabistan gibi ülkelere, Türkiye ve buadan da Avrupa'ya kadar yayılmıştır. Avrupa'da da Boecaccio gibi usta bir sanatçının eline geçmiştir¹⁵.

Bu hikâyelerin didaktik değerinin bulunmadığını düşünmek yanlıştır. Çünkü ortaya atılan sorularda doğru cevabı bulabilmek için ince bir mantık ve derin bir ahlâk bilgisi gerekmektedir. Hikâyelerden çıkartılan sonuçlar da zaten eğlendirici bir atmosfer altında mantık ve ahlâk öğretmektedir. Örnek olarak yukarıda kısaca özetlediğimiz hikâyeleri gösterebiliriz.

Hintlilerin kadercı oldukları söylenir. Ancak Pançatantra masallarını bilenler, bu masalarda dine bağlı olmayan, mantığa dayalı bir öğreticilik bulunduğunu sezinlemişlerdir. Vetâla hikâyelerinde de, olaylar her ne kadar mitolojik varlıklar ve sihirli olaylar arasında geçse de, sonuçta mantıklı çıkarımlar yapılmak zorunda kalmaktadır. Örneğin 22. A'etâla hikâyesinde dört Brahman kardeş ortak bir canlı yaratırlar. Birincisi kemikleri ekleyip bir hayvanın iskeletini yapar, ikincisi buna et, deri ve kıl ekler. Üçüncüsünün mahareti vücudun bütün organlarını yerleştirmektir. Dördüncüsü ise bu cansız nesneye hayat verir. Neticede ortaya bir aslan çıkar ve dördünü de öldürür. Hatalı olan hangisidir diye sorulur. Kral dördüncünün hatalı olduğunu, çünkü diğer üçünün hang' hayvanı yarattıklarını tam olarak göremediklerini, dördüncünün ise onun bir aslan olduğunu göre göre hayat verdiğini söyler. Görüldüğü gibi olaylar olağandışı fakat çıkartılan sonuç mantikîdir.

13. Vetâla hikâyesinde de Biahman Harisvâmin'in karısı kaçırlır. Brahman günlerce onu arar. Her tarafa bakar ama bulamaz. Keder içinde yollara düşer. Sıcak bir günde yaşlı bir karı-kocanın evine gelir. Burası bir tür "aş evi"dir. Yaşlı kadın Brahman'a pirinç ve süt dolu bir kap yemek verir ve onu bu düşünler evine lâyıık olmayan soylu bir kişi olarak gördüğü için yemeğini dere kenarında yemesini ister. Harisvâmin de öyle yapar. Bir ağacın altında yemeğini yerken ağacın üstünde duran bir çaylağın pençesinde tuttuğu siyah kobra yılanının ağzından zehiri yemeğin içine düşer. Bunu yiyen Brahman ölür. Masalın sorusu şudur: Brahmanın ölümüne neden olan suçlu yemeği veren yaşlı çift mi, çaylak mı yoksa yılan mıdır? Kral şöyle cevap verir: "Düşmanın çaresiz avı

¹⁵ Bu hikâyelerin dünyadaki uyarlama ve benzerlerinin mukayesesi için N.M. Penzer, *The Ocean of Story*, Cilt VI, s. 225-294 ile Cilt VII, s. 199 -270'e bakılabilir.

iken yılan nasıl suçlu olabilir? Çaylak da karnı acıktığı için doğal olarak yemeğini temin etmektedir. Aç insanları sevabına doyuran yaşlı kişilerin de bunda bir suçu olamaz. Bu nedenle Brahman'ın ölümünü her hangi-birine yükleyen kişi çok aptal bir kişi olmalıdır.

Görüldüğü gibi çıkartılan sonuçta kadercilik değil, mantikî bir düşünüş vardır. Her ne kadar dinî ve mitolojik öğeler varsa da masal edebiyatı Hindistan'da din etkisinden farklı olarak gelişti. Buddhist ve Caynist masallarla Vishnu, Şiva gibi tanrıları öven masallar hariç tutulmalıdır. "Hindistan iki büyük dalga halinde güneye ve doğuya Buddhizmin zühdî ahlâkını, batıya da masal edebiyatının dinle ilgisi olmayan uyanık ahlâkını gönderdi"¹⁶ ve "Avrupa hristiyan akidesine karşılık Hindistan'ın serbest fikirlerini çeken kuru bir sünger gibiydi"¹⁷.

KARŞILAŞTIRMA TABLOSU¹⁸

Vetâlapañçavimşati'nin üç temel çevirisindeki hikâyelerin sırasını göstermektedir. Marathî versiyonunda hikâyelerin dizimi tamamen Hindî versiyonundaki gibidir.

Somadeva, Kathâsaritsâgara (Sanskrit)	Hindî	Tamil
1. Erensin Kadın Kazanışı	1	1
2. Üç Genç Brahman	2	2
3. Kral ve İki Akıllı Kuş	4	6
4. Viravara'nın Maceraları	3	7
5. Somaprabhâ ve Üç Aşığı	5	4
6. Değişen Başlar ve Kız	6	5
7. Kralın Kölesi ve-Süperisi	8	8
8. Üç Müşkölpesent Adam	23	3
9. Anangarati ve Üç Aşığı	7	9
10. Madanasenâ'nın Sabırsız Sözü	9	10
11. Üç Hassas Kadın	10	11
12. Kral Yaşahketu ve Karısı	11	12
13. Harisvâmin ve Kötü Talihi	12	16
14. Tüccarın Kızı ve Hırsız	13	17
15. Sihirli Hap	14	18
16. Cimütavâhana'nın Kurbanı	15	19
17. Güzel Tjnmâdinî	16	20
18. Brahmanm Oğlu ve Sihir Gücü	17	13
19. Hırsızın Oğlu	18	23
20. Brahman Çocuğun Kurbanı	19	21
21. Anangamancarî ve Kamalâkara	20	14
22. Dört Kardeş ve Aslan	21	15
23. Ağlayan ve Daftı Eden Münzevî	22	22
24. İğniç Akralıklar	24	24
25. Bitiriş Hikâyesi	25	—

16 W. Ruben, "Eski Hint Metinlerinin Dünyaca Meşhur Tercümeleleri", *Tercüme Dergisi*, C. I, S. 4, Maarif Matbaası, Ankara, 1941, s. 392.

17 Aynı makale, s. 397.

18 Bu tablo N. M. Penzer, *The Ocean og Story*, C, VII I, s. 264'ten alınmıştır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- As-Samarqandi, Muhammed B., Ali Az-Zahirî, *Sindbâd-Nâme* Neşreden: Ahmet Ateş, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1948.
- Boccaccio, Giovanni, *Decameron Hikâyeleri*, (2 Cilt), Çev: Dr. Feridun Timur, Sosyal Yayınlar, Temmuz-Ağustos İstanbul 1984.
- Çağdaş, Kemal, "Hitopadeşa'nın Önsözü", A.Ü. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1-2, Ankara 1969.
- , *Pançatantra Masalları*, A.Ü. DTCF Yayınları No: 137, Ankara 1962.
- Edgerton, Franklin, *Vikrama's Adventures or The Thirty-two Tales of the Throne*, Part 1: Translation in Four Parallel Recesiods, Harvard University Press, London 1926.
- Gibb, E.J. W., *The History of the Forty Vezir s or The Story of the Forty Morns and Eves*, written in Turkish by Sheykh-zada, George Redway, London 1886.
- Halk Bilgisi Haberleri*, İstanbul Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih-Şubesi tarafından çıkarılan aylık mecmua, Yazı işleri Müd.: M. Halit Bayrıt, İstanbul, 1936-1937, Sayı: 58-72.
- Koçu, Reşat Ekrem, *Tarihimizde Garip Vakalar*, Varlık Yayınevi, üçüncü baskı, İstanbul, Kasını 1971.
- Macculloch, J.A., "Vampire", *Hastings' Encyclopedia Religions and Ethics* Cilt XII, sayfa 589-591, Edinburgh 1908.
- Penzer, N.M., *Teh Ocean of Story*, (C.H. Tawney'in Kathäsaritsägara çevirisinin açıklama ve notlarla geliştirilmiş) Cilt 6 ve 7, Grafton House, London 1926.
- Ruben, Walter, "Eski Hint Metinlerinin Dünyaca Meşhur Tercümeleri", *Tercüme Dergisi*, Cilt I, Sayı 4-5, Maarif Matb., Ankara 1941.
- , "Goethe ve TH. Mann'ın İşledikleri Bir Hint Motifi", İndoloji Araştırmaları, DTCF Yıllık *Araştırmalar Dergisi* 1. sayıdan ayırması, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1941.
- Ruben, Walter, *Buddhizm Tarihi*, Çev: Dr. Abidin İtil, A.Ü. DTCF Yayınları no: 58, Ankara 1947.

——, "Hint-Türk Masal Münasebetleri", A.Ü. *DTCF Dergisi*, Cilt I, Sayı 1, Ankara 1942.

Sinanoğlu, Suat, "Giovanni Boccaccio", *DTCF Dergisi*, Cilt XVI, Sayı 1-2, Mart-Haziran 1958.

Somadeva, *Kahasaritsâgara* (Sanskrit Metin), Nirnayasagar Press, Bombay 1930.

Tûf-nâme (Papağanın Hikâyeleri), Sadeleştiren: Şemsettin Kutlu, Tercüman Yayınları 1001 Temel Eser, Basımyeri: Kervan Kitapçılık AŞ.